

שולחן ערוך יו"ד רמה-ו

מאימתי מתחיל ללמד לבנו? משיתחיל לדבר מתחיל ללמדו "תורה צוה לנו משה" מפסוק ראשון מפרשת שמע ואח"כ מלמדו מעט מעט, עד שיהא כבן ששה או כבן שבעה, ואז מוליכו אצל מלמדי תינוקות... חייב ללמדו בשכר עד שיקרא תורה שבכתב כולה. ואינו חייב ללמדו בשכר משנה וגמרא. והני מילי דלא אפשר, דדחיקא ליה שעתא, אבל אם אפשר ליה, מצוה לאגמוריה משנה וגמרא, הלכות ואגדות.

כל איש ישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורים בין בחור בין זקן גדול. אפילו עני המחזר על הפתחים אפילו בעל אשה ובנים, חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר והגית בו יומם ולילה. ובשעת הדחק, אפילו לא קרא רק קריאת שמע שחרית וערבית, לא ימוש מפוך קרינת ביה (הגהות מיימוני פ"א וסמ"ג עשין י"ב) ומי שא"א לו ללמוד, מפני שאינו יודע כלל ללמוד או מפני הטרדות שיש לו, יספיק לאחרים הלומדים...
עד אימתי חייב ללמוד עד יום מותו שנאמר ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך וכל זמן שלא יעסוק בתורה הוא שוכח:

הלכות תלמוד תורה לאדמו"ר הזקן

[1] הלכות ת"ת פרק א הלכה ד

כי מן התורה האב הוא חייב ללמד לבנו בעצמו או למצוא לו מלמד שילמדנו כל התורה כולה... חייב הוא מן התורה לשכור לו מלמד שילמדנו היטב **לידע כל התורה שבכתב ושבע"פ כולה** דהיינו תנ"ך וכל הלכות פסוקות של כל התורה עם הטעמים כי הן הן פירוש התרי"ג מצות שבתורה ודקדוקיהם בכל פרטיהם ואף שיש בהן חלוקי דעות הרי אלו ואלו דברי אלהים חיים ואפילו המצות שאין נוהגות עכשיו וגם ללמוד כל דברי חכמים שהסמיכום על מדרש הפסוקים שהן ההגדות שנאמר כי אם שמור תשמרון את כל המצוה הזאת ודרשו חכמים שלא תאמר למדתי הלכות די לי תלמוד לומר כל המצוה למוד הלכות ואגדות ומדרש שהוא התלמוד שמפרש טעמי ההלכות שבמשניות וברייתות ומקורם בדרשות הפסוקים שבתורה וההלכות שאין להן דרשה בפסוקים הן קבלה הלכה למשה מסיני או מסברא והכל ניתן למשה מסיני וכן דברי חכמים שהסמיכום על מדרש הפסוקים...

וכן אמרו חכמי האמת שכל נפש מישראל צריכה לבא בגלגולים רבים עד שתקיים כל התרי"ג מצות במעשה דבור ומחשבה ודיבור ומחשבה הוא לימוד הלכותיהן על דרך שאמרו חכמים על פסוק זאת תורת החטאת וגו' שכל העוסק בתורת חטאת כאילו כו' ועוד אמרו חכמי האמת שכל נפש צריכה לתיקונה לעסוק בפרד"ס כפי מה שהיא יכולה להשיג ולידע וכל מי שיכול להשיג ולידע הרבה ונתעצל ולא השיג וידע אלא מעט צריך לבא בגלגול עד שישגי וידע כל מה שאפשר לנשמתו להשיג מידיעת התורה הן בפשטי ההלכות הן ברמזים ודרשות וסודות כי כל מה שנשמתו יכולה להשיג ולידע מידיעת התורה זהו תיקון

שלימותה ואי אפשר לה להתתקן ולהשתלם בצרור החיים את ה' במקורה אשר חוצבה משם בלתי ידיעה זו ולכן אמרו חכמים אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו כדי שלא יצטרך לבא בגלגול לעולם הזה:

[2] פרק א הלכה ו

ואזי יוכל הבן ללמוד בעצמו כל התלמוד והפוסקים לידע כל ההלכות של תורה שבע"פ שהן פירוש התרי"ג מצות ודקדוקיהן בטעמיהן ומקוריהן כאלו למדו המלמד.

[3] פרק ב הלכה א

מי שלא למדו אביו תורה חייב ללמד את עצמו כשיכיר שנאמר (דברים ה א): "ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם" זו מ"ע של ת"ת על כל אדם, ללמוד כל התורה שבכתב ושבע"פ כולה, כמשנ"ת למעלה שנאמר כל המצוה וגו'.

[3] תניא פרק ד

ועוד יש לכל נפש אלהית שלשה לבושים שהם מחשבה דבור ומעשה של תרי"ג מצות התורה שכשהאדם מקיים במעשה כל מצות מעשיות ובדבור הוא עוסק בפירוש כל תרי"ג מצות והלכותיהן ובמחשבה הוא משיג כל מה שאפשר לו להשיג בפרד"ס התורה הרי כללות תרי"ג אברי נפשו מלובשים בתרי"ג מצות התורה ובפרטות בחי' חב"ד שבנפשו מלובשות בהשגת התורה שהוא משיג בפרד"ס כפי יכולת השגתו ושרש נפשו למעלה...

והנה שלשה לבושים אלו מהתורה ומצותיה אף שנקראים לבושים לנפש רוח ונשמה עם כל זה גבהה וגדלה מעלתם לאין קץ וסוף על מעלת נפש רוח ונשמה עצמן... וצמצם הקב"ה רצונו וחכמתו בתרי"ג מצות התורה ובהלכותיהן ובצופי אותיות תנ"ך ודרשותיהן שבאגדות ומדרשי חכמינו ז"ל בכדי שכל הנשמה או רוח ונפש שבגוף האדם תוכל להשיגן בדעתה ולקיימן כל מה שאפשר לקיים מהן במעשה דבור ומחשבה וע"י זה תתלבש בכל עשר בחינותיה בשלשה לבושים אלו...

ומאחר שהתורה ומצותיה מלבישים כל עשר בחי' הנפש וכל תרי"ג אבריה מראשה ועד רגלה הרי כולה צורה בצרור החיים את ה' ממש ואור ה' ממש מקיפה ומלבישה מראשה ועד רגלה... כי עולם הבא הוא שנהנין מזיו השכינה שהוא תענוג ההשגה ואי אפשר לשום נברא אפי' מהעליונים להשיג כי אם איזו הארה מאור ה' ולכן נקרא בשם זיו השכינה אבל הקב"ה בכבודו ובעצמו לית מחשבה תפיסא ביה כלל כי אם כאשר תפיסא ומתלבשת בתורה ומצותיה אזי היא תפיסא בהן ומתלבשת בהקב"ה ממש דאורייתא וקב"ה כולא חד. ואף שהתורה נתלבשה בדברים תחתונים גשמיים הרי זה כמחבק את המלך ד"מ שאין הפרש במעלת התקרבותו ודביקותו במלך בין מחבקו כשהוא לבוש לבוש אחד בין שהוא לבוש כמה לבושים מאחר שגוף המלך בתוכם.

[4] תניא פרק ה

ד"מ כשאדם מבין ומשיג איזו הלכה במשנה או בגמרא לאשורה על בוריה הרי שכלו תופס ומקיף אותה וגם שכלו מלובש בה באותה שעה. והנה הלכה זו היא חכמתו ורצונו של הקב"ה שעלה ברצונו שכשיטעון ראובן כך וכך דרך משל ושמעון כך וכך יהיה הפסק ביניהם כך וכך ואף אם לא היה ולא יהיה הדבר הזה לעולם... הרי כשאדם יודע ומשיג בשכלו פסק זה כהלכה הערוכה במשנה או גמרא או פוסקים הרי זה משיג ותופס ומקיף בשכלו רצונו וחכמתו של הקב"ה דלית מחשבה תפיסא ביה ולא ברצונו וחכמתו כי אם בהתלבשותם בהלכות הערוכות לפנינו וגם שכלו מלובש בהם והוא יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל בגשמיות להיות לאחדים ומיוחדים ממש מכל צד ופנה. **וזאת מעלה יתרה גדולה ונפלאה לאין קץ אשר במצות ידיעת התורה והשגתה על כל המצות מעשיות ואפי' על מצות התליות בדבור ואפי' על מצות תלמוד תורה שבדבור... ובידיעת התורה מלבד שהשכל מלובש בחכמת ה' הנה גם חכמת ה' בקרבו מה שהשכל משיג ותופס ומקיף בשכלו מה שאפשר לו לתפוס ולהשיג מידיעת התורה איש כפי שכלו וכח ידיעתו והשגתו בפרד"ס.**

[5] תניא פרק נג

ומשחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה בלבד... ותרי"ג מצות התורה עם שבע מצות דרבנן בגימטריא כת"ר שהוא רצון העליון ב"ה המלובש בחכמתו יתברך המיוחדות באור א"ס ב"ה בתכלית היחוד... ואינון עובדין טבין הן תרי"ג מצות הנמשכות מחכמתו ית' כדי לאחוז אור השכינה בפתילה היא נפש החיונית שבגוף הנקראת פתילה עד"מ כי כמו שבנר הגשמי האור מאיר ע"י כליון ושריפת הפתילה הנהפכת לאש כך אור השכינה שורה על נפש האלהית על ידי כליון נפש הבהמית והתהפכותה מחשוכא לנהורא וממרירו למתקא בצדיקים או לפחות ע"י כליון לבושיה שהן מחשבה דבור ומעשה והתהפכותן מחשך הקליפות לאור ה' א"ס ב"ה המלובש ומיוחד במחשבה דבור ומעשה תרי"ג מצות התורה בבינונים... נשלם חלק ראשון בעז"ה ית' וית'

[6] הלכות תלמוד תורה פרק ד הלכות ה-ו.

ואפילו בתפלת י"ח אמרו שחסידיהם הראשונים היו שוהין שעה אחת שלימה בכל תפלת י"ח משלש תפלות שבכל יום ושעה אחת שלימה קודם כל תפלה ושעה אחת שלימה אחר כל תפלה ונמצא שוהין ט' שעות ביום ולא היו חוששין לביטול תורה אף שתלמוד תורה כנגד כולם מפני שהיו מקשרים דעתם לאדון הכל ב"ה ביראה ואהבה עזה ודביקות אמיתית עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות ומצות הדביקות האמיתית **ביראה ואהבה היא גדולה ממצות ת"ת וקודמת אליה** כמ"ש ראשית חכמה יראת ה'.

אך מכל מקום גם חסידיהם הראשונים לא היו רשאים להשהות כל כך בתפלה אלא מפני שלמדו כבר תחלה כל התורה שבכתב ושבעל פה כולה וקיימו ידיע(ו)ת התורה שמתוך שחסידיהם הם היתה תורתם משתמרת ומתקיימת בידם ולא משתכחת מהם.

רק שמצות תלמוד תורה היא והגית בו יומם ולילה וכנגד מצוה זו שקולה מצות הדביקות האמיתית ביראה ואהבה אמיתית ליפטר ממצוה זו כדין כל העוסק במצוה פטור מהמצוה אבל לא כנגד מצות ידיעת התורה וליפטר ממנה ח"ו...

ומאחר **שידיעת כל התורה** למי שאפשר לו היא מצות עשה של תורה כמ"ש למעלה, והשוכח דבר ממשנתו מפני שלא חזר על לימודו כראוי כשאפשר לו עובר בלאו, א"כ איך יעבור בלאו ועשה מחמת שעוסק ביראת ה' כל היום? ... משא"כ מצות והגית בו יומם ולילה שהותרה מכללה במה שנאמר ואספת דגנך וגו' אמרה תורה הנהג בהן מנהג דרך ארץ ויוכל לצאת ידי חובתו בקביעות עתים ביום ובלילה ואפילו בפרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית בשעת הדחק כשאין לו פנאי מפני טרדת פרנסתו שהיא חיי הגוף, וכ"ש וק"ו כשעוסק בחיי נפשו לדבקה בה' חיים...

חזון איש, יורה דעה רלד

ונראה דמצות עשה המיוחדת בלימוד בנו אינו אלא מקרא כדמסיק בגמ'. ומיהו עדיין האב חייב בחינוך בנו לימוד דרכי ה', שהעיקר בזה לימוד התורה. ואם נתחייב ללמדו אומנות משום חיותא היא, כל שכן תורה שמוצאה מצא חיים. אלא שבזה אי אפשר להגביל לכל אדם, ואיש איש כפי מעלתו במעשים ובטחונו ביוצרו יתברך. וזה שכתב המהר"ם שחייב ללמדו בעצמו או לשכור לו עדיין אם אפשר לו, כמו שכתוב "כי ידעתיו למען אשר יצוה" (בראשית יח, יט) והכא בסוגיין בעיקר מצות עשה של "ולימדתם" שכופין לכל אדם, ובזה יוצא במקרא.

<p>כי כשיש איזו שליטה וממשלה ליצר הרע בעיר קטנה אפי' לפי שעה קלה נקרא רשע באותה שעה...</p> <p>כמארז"ל אפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך כרשע ולא רשע ממש אלא שיחזיק עצמו לבינוני ולא להאמין להעולם שאומרים שהרע שבו נתבטל לגבי הטוב שזו מדרגת צדיק אלא יהיה בעיניו כאלו מהותו ועצמותו של הרע הוא בתקפו ובגבורתו בחלל השמאלי כתולדתו ולא חלף והלך ממנו מאומה (תניא, פרק יג).</p>	<p>הענין הוא, דגם אם חטא אדם אין לעשות עצמו רשע ממש נגד המקטרג. רק ירשיע עצמו במקצת ויצדיק עצמו במקצת. וזהו שאנו תולים קצת החטא באבותינו, דהיינו מה שאנחנו חטאנו הוא על ידי אבותינו שלא קדשו אותנו בקדושה שלימה. וגם זה גרמה לנו שחטאנו ובאמת אבותינו כבר הם בגן עדן ולא יזיק להם הקטרוג, רק שאנו תולין בהם כדי שלא ליתן פתחון פה להמקטרג שאנחנו עצמינו חלילה עושים עצמינו רשעים. ונמצא בהתוודות אדם חטאיו עושה עצמו בינוני: וזהו שאמר (ברכות סא ב) כגון אנו בינונים... ואחר הווידי והחרטה של הצדיק אזי הוא חוזר לאיתנו הראשון לקדושתו ומדרגתו לדבורו בקדושה ומחשבתו בקדושה (נועם אלימלך, פרשת וישלח).</p>
<p>והבינוני הוא שלעולם אין הרע גובר כל כך לכבוש את העיר קטנה להתלבש בגוף להחטיאו דהיינו ששלש' לבושי נפש הבהמית שהם מחשבה דבור ומעשה שמצד הקליפ' אין גוברים בו על נפש האלהית להתלבש בגוף במוח ובפה ובשאר רמ"ח אברים להחטיאם ולטמאם ח"ו רק שלשה לבושי נפש האלהית הם לבדם מתלבשים בגוף שהם מחשבה דבור ומעשה של תרי"ג מצות התורה ולא עבר עבירה מימיו ולא יעבור לעולם ולא נקרא עליו שם רשע אפי' שעה אחת ורגע אחד כל ימיו (תניא, פרק יב).</p>	<p>על דרך דאיתא בגמרא (ברכות סא ב) צדיקים יצר טוב שופטן כו', יש לומר הפירוש, כי כן דרך הצדיקים שיש להם מוכיח בקרבם המוכיח אותם... איך שחסרו ולא עשאו [את המעשים הטובים] כהלכתן... בינונים זה וזה שופטן כמו שאמר התנא כגון אנו בינונים (שם), דהיינו שאדם צריך להחזיק עצמו בשני דרכים האלו להתווכח בקרבו תמיד על מעשיו שיהיו תמיד לנגד עיניו שהוא בעל חסרון שמחסר בעבודתו יתברך שמו ואינו יוצא ידי חובתו בעשותו אחת ממצות ד' יבין וישכיל הטוב ויחשוב שלא עשאה כל הצורך בצלילות וזכות כראויה להשם יתעלה ויהיה שפל ונבזה בעיני עצמו אף על פי כן לא יחזיק עצמו כרשע חס וחלילה כאמרם ז"ל (אבות פ"ב מ"ג) אל תהי רשע בפני עצמך (נועם אלימלך, פרשת שופטים).</p>
<p>שצריך להסתכל על עצמו תמיד בכל מעשיו ותנועותיו בלי הפסק... יראו עיניו גם אם הוא צדיק גמור דלפעמים יעבור על מחשבתו איזה מחשבה לא טובה כמו עוף הפורח ברגע אחד כן המחשבה הזאת פורחת ועוברת על המחשבת הצדיק. אך הצדיק דוחה ומרחק את המחשבה הזו ואינו רוצה בה חלילה... והרוצה לדעת זאת שאמת אתי, ישכיל מאוד להסתכל בתמידות על כל תנועותיו ויראו עיניו כי דברי באמת.</p>	

	זה יהיה לו סימן אם הוא צדיק, יש לו בני אדם שמתקרבים אצלו ושוכנים עמו באהבה גמורה... גמורה...
--	---